

Čech

ní studie, 1907). ■ REDIGOVAL *almanach*: Zora I (1876, s J. Boubelou a J. Vařekou). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: F. Palacký: *Spisy estetické a literární* (1903). ■

LITERATURA: ■ ref. Karolína Světlá. Kritická studie: Fr. Bý (F. Bílý), *Lit. listy* 1891/92; J. Jakubec, *Athenaeum* 1891/92 ■; V. Kol: ref. Karolína Světlá. *Obraz literárněhistorický*, Zvon 1907; J. Božek: *Literární historie*, Osvěta 1908; F. Bílý: *Za L. Č.*, *Mor. orlice* 1911, č. 170, 171, 176, 179, 180; M. Hýsek in *Literární Morava* (1911); A. Novák: *L. Č.* (nekrolog), *Přehled* 1911 + NL 31. 7. 1911 → *Mužové a osudy* (1914); F. X. Šalda: *L. Č.*, *Novina* 1910/11 → KP 8 (1956); E. Šolc: *Ze vzpomínek na L. Č.*, *Jihlavské listy* 1911, č. 31; J. Jakubec: *L. Č.*, *Almanach ČAVU* 1912; Z. Nejedlý in T. G. Masaryk 1, 2 (1932); J. Janáčková: *Realistická kritika*, sb. *Z dějin české literární kritiky* (1965); F. Uher: *Společenský význam hnutí Mladé Moravy*, ČMM 1973.

vř

Svatopluk Čech

* 21. 2. 1846 *Ostředek* u Benešova

† 23. 2. 1908 *Troja* (Praha-T.)

Básník a prozaik, příslušník ruchovské generace. V jeho básnickém díle vrcholí tradice české veršované povídky 19. století, spjaté s aktuální společenskou tematikou, i tradice lyriky nesené demokratickými idejemi národního a sociálního zápasu; jeho próza, opírající se v novele, povídce, črtě i fejetonu o autobiografické prvky, vyústila ve vytvoření satiricky karikovaného typu českého maloměšťáka.

S. Č. pocházel z původně selského rodu; byl nejstarší ze 16 dětí (6 brzy po narození zemřelo). Jeho otec František Č., hospodářský správce, horlivý vlastenec (1848 byl krátce vězněn v Klatovech a propuštěn ze služby; našel si místo jednatele českých poslanců na kroměřížském sněmu), působil jako hospodářský správce na různých místech Čech, v Chorvatsku a v Bukovině, kde také 1877 zemřel. Do školy chodil S. Č. od 1852 v Postupicích (v době, kdy otec spravoval na dvorci barona Villaniho v Jezeře na Benešovsku), v Litni u Beřouna (1853–55) a ve Vraném u Slaného (1856). Rok strávil na německé normální škole

v Litoměřicích, jež měla být průpravou pro gymnaziální studia, která začal 1857 v Litoměřicích. 1858 přešel na německé piaristické gymnázium na Novém Městě v Praze, kde získal bezplatné místo v arcibiskupském konviktu. Četba knih z otcevy bohaté knihovny, zvláště romantických básníků, a ruch mezi studenty v konviktu (zde navázal celoživotní přátelství s pozdějším spisovatelem S. Hellerem) podnítily Č. k prvním literárním pokusům v seminárních ručně psaných časopisech Zora (1863 ho Č. též krátce redigoval pod pseud. Jan Jasanský) a Krok; později přispíval i do časopisu studentů českého Akad. gymnázia Lípa (pseud. Nevolný). Za studií byl jedním z předních iniciátorů kulturního života ve Vraném (první starosta tamějšího krajinického akademického spolku Oharka) i členem pražského studentského literárního spolku Ruch. Po maturitě (1865) začal studovat práva, přivydělával si hodinami v rodině dr. Braunera a opustil konvikt (na znamení toho zaměnil ve studentských časopisech pseudonym Nevolný za Volný). 1869 získal absolutorium, 1870 pracoval v redakci Pokroku, pak v advokátní kanceláři, na konci roku se vrátil k redaktorské práci (Světlozor). Na zač. 1871 složil třetí státní zkoušku, na zač. 1872 první rigorózum a vstoupil jako koncipient do advokátní kanceláře dr. Fürsta ve Slaném. 1873 se v Praze ujal spoluredigování Lumíra po Nerudovi a Hálkovi, přitom byl opět zaměstnán jako koncipient v několika pražských advokátních kancelářích. Právníckou praxi definitivně opustil 1879, kdy se stal se S. Hellerem redaktorem časopisu Květy, který začal vydávat jeho bratr Vladimír Č. Několikrát přechodně spolupracoval s Národními listy jako fejetonista a jako redaktor nedělní zábavné přílohy a fejetonu. Od 80. let patřil k čelným českým spisovatelům, byl zahrnován funkcemi (1888 předsednictví lit. odboru Umělecké besedy, 1890–91 předsednictví Spolku českých beletristů Máj) a poctami, které však často odmítal (1895 se zřekl členství v ČAVU, kam byl zvolen 1890; odmítl nabídku na poslanecký mandát i čestné měšťanství v Praze). Podnikl několik větších cest do ciziny, z nichž pro jeho tvorbu měly mimořádný význam návštěva Krymu 1874 (*Čerkes, Kresby z cest, Upomínky z Východu*), na kterou získal podporu Svatořboru, a Dánska 1882 (*Dagmar*). Kromě toho byl 1875 za rodiče v Chorvatsku, 1895 v Itálii,

1899 ve Francii a 1902 v Terstu a Krakově. Od 1895 žil Č. v Obříství u Neratovic, kde si se sestrou Zdeňkou koupili rodinný domek; 1903 se vrátili do Prahy, když si v Troji zakoupili vilu Havránka. Poslední léta churavěl Č. střevní nemocí, již také podlehl; jeho pohřeb na vyše-hradském hřbitově se stal celonárodní manifestací.

Tvorba S. Č. vyrůstala z vlasteneckých, slovansky orientovaných ideálů obrozeneckého hnutí, doplněných podněty revolučního roku 1848, národního rozmachu 60. let i předtuchou nastávajících sociálních proměn; snažila se vyrovnat se soudobými myšlenkovými a politickými proudy, které ovládaly Evropu. Výrazným znakem Č. poezie se stal alegorický obraz a rétorický, perifrastický sloh, oslňující svou básnickou zdobností a veršovou virtuozitou; zároveň se však maximálně vzdaloval přirozenému mluvenému jazyku a oslaboval významovou určitost slova ve prospěch zvukové a rytmické složky básně, její emocionální stránky, patosu a barvitého vnějšího popisu. Snaha obsáhnout nejobecnější otázky lidstva, která podstatně přesahovala rámec tehdejší vlastenecké lyriky i epiky a měla v prvotinách neurčitý, romantický ráz, se záhy promítla do reflexivně zabarveného alegorického eposu nebo veršované povídky. Od dramatického děje se jejich významové těžiště přesouvalo ke střetávání ostře protichůdných politických a filozofických programů v diskusích postav (*Adamité, Evropa, Slávie, Sníh* aj.); nejvýznamnějším tématem se v těchto sporech stávala — nepochybně pod vlivem Pařížské komuny — sociální revoluce, i když diskuse o ní i vlastní alegorický děj zpravidla ústily ve skepsi k možností jejího dovršení. Proti tragickému závěru skladby Evropa (spory radikálního a umírněného křídla poražených revolucionářů na lodi vezoucí je do vyhnanství vedou k zániku všech) dospívá situačně paralelní epos Slávie ke smíru rozvaděných představitelů jednotlivých slovanských národů. V tomto idealizujícím závěru se ještě ozývá obrozenecké herderovsko-kollárovské přesvědčení o zvláštním poslání Slovanů při řešení soudobých společenských protikladů. Českou obdobou těchto děl, zaměřených k obecným sociálním a ideovým otázkám, se stala veršovaná povídka *Lešetínský kovář*, představující zápas drobného českého řemeslníka o svou kovárnu jako symbol národního a sociálního boje s ci-

zím kapitálem a zobrazující i vzpuru továrního dělnictva proti vykořisťování. Dobové aktuální momenty pronikají i do Č. eposů s historickými látkami (veršovaná povídka z pobělohorské doby *Václav z Michalovic*, zpracování dánské lidové legendy *Dagmar*). Svou tematikou směřuje Č. veršovaná epika k aktualizaci živých otázek přítomnosti. Vyznačuje se prolínáním epických a lyrických prvků (např. Lešetínský kovář obsahuje některé písňové partie, jež byly i zhudebněny), schematizací charakterů v nositele protikladných idejí, abstrahujícím, alegorickým pojetím většiny příběhů a perifrasticky dekorativním básnickým vyjádřením. Přílivem životní reality i oproštěnějším výrazem se od těchto skladeb odlišuje veršovaná rámcová idyla *Ve stínu lípy*. Formou prostého vyprávění řady venkovských postav se v ní střídají smutné i veselé historky ze života, jejichž pojítka tvoří básníkův citově vroucí vztah k rodnému kraji. V průběhu 80. let zesílil Č. kritický vztah k národnímu životu. Odrazilo se to nejprve v několika veršovaných alegorických báchorkách se satirickým zaměřením; pohádkově fantastickým dějem a spíš úsměvným humorem než ironickým ostrím v nich Č. reaguje na rukopisné boje, literární spory a český politický život (*Petrklíče, Hanuman, Pravda, Kratochvílná historie o ptáku Velikánu Velikánoviči, Šotek*). Na obdobném fantasticko-utopickém základě vybudoval Č. i své nejvýznamnější prózy, populární příhody Matěje Broučka. V hrdinovi vytvořil typ požívačného a zjištného pražského domácího pána, kterého se satirickým záměrem konfrontoval nejprve s éterickými měsíci, aby odhalil jeho nekulturnost a zároveň zesměšnil i neplodné estetství (*Pravý výlet pana Broučka do Měsíce*), a poté i s jeho předky, husitskými Pražany v předvečer bitvy na Vítkově (*Nový epochální výlet pana Broučka, tentokrát do patnáctého století*); zde však už satira směřuje jen k odhalení přízemnosti a ustrašenosti pražského maloměšťáka. Č. prozaická tvorba zahrnuje i drobné črty, povídky, arabesky a humoresky, vzpomínkové a cestopisné prózy i pokusy o novelu a román; uměním evokovat výrazný lidský typ vyniká raná povídka *Jestřáb kontra Hrdlička* a autobiografický obraz básnickových studentských let a literárních počátků *Druhý květ*. — Současně se satirami veršem a prózou vznikaly i Č. sbírky politické lyriky (*Jitřní píseň, Nové písně*), nesené obdobným kritickým

duchem, zároveň však i stupňujícím se rétorickým patosem výzev a varování: odsuzují malomyslnost a skepsi v národní věci, politické frazérství, napodobování ciziny a plané vlastnění. Č. se v nich znovu přimyká k národním tradicím, zvláště k husitství, silně se ozývá i myšlenka slovanské vzájemnosti. K alegorickému pojetí tématu se vrací v lyricko-epické skladbě *Písně otroka*; v průhledných symbolech pěvce-otroka, probouzejícího svůj lid v dalekých koloniálních krajinách, vyjadřuje Č. odpor k národním a sociálním útlu, který tíží národ, i víru v budoucí sbratření lidstva. Písně otroka dosáhly ve své době neobyčejného ohlasu (během necelého roku vyšlo 24 vydání) a našly si cestu i k dělnickému hnutí. K oblíbě Č. politické lyriky mezi dělnictvem přispělo i to, že se Č. pozornost přesunula od přítomného dění k budoucnosti: v tomto duchu Č. objevuje v *Nových zpěvech* jako „hrdinu budoucnosti“ dělníka, i když ponechává tuto budoucnost a cestu k ní zahalenou v symbolické neurčitosti. K dělníkově úloze se vrací v svých posledních dílech — v cyklických verších *Sekáči*, oslavujících lidskou práci a zobrazujících společenské rozpory na vesnici, v nedokončené básni *Step*, inspirované ruskou revolucí 1905, i v odkazu budoucím pokolením v básni *Do světa širého*.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: A. Rouček, A. Rybář, B. Čejka, Bohdan Žitný, Bohumil Děčan, Boleslav Smutný, B. Rousek, Filip Černý, Frant. Bažant, Fr. Palát, Giovanni Vranini, Jan Volavec, Jan Vraný (Almanach čes. studentstva), Jaroslav Bureš, J. Bříza, J. Doubrava, J. Hofman, J. Kalmus, J. Kazda, J. Lonek, J. Rokos, J. Rys, J. Stára, J. Šíp, J. Volný (hl. Květy), J. Žák, Otakar Čerych, Prokop Hradil, Prokop Janota, S. Rak (Zlaté klasy), Václav Benda, Václav Kalous, Václav Malina, Vojtěch Lyska, V. Rys; ABCD (Nár. listy), A. Ž. (Nár. listy), Č., G. V., J. D., J. M., J. S., O. U., S., S. Č., Sv. Č., V. M., X., -y, yzž, Z. Z. (fejjetony Pokrok). ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach čes. studentstva (1869); Almanach na oslavu 25letého trvání Akad. čtenářského spolku pražského (1874); Besedy lidu (1903); Časopis čes. studentstva (1889); Černá hodinka (1892); Čes. věcla (1878); Čeští spisovatelé českým dělníkům národním (1898); Dělnictvo sobě! (pam. list, 1886); Dívcí svět (1900); Do světa (1902); Ilustrovaný svět (1903); Jarý věk (1883—85); Jičenský obzor (1893); Kalendář Humorist. listů (1886); Kalendář Nár. listů (1907); Kalendář Ústřední matice školské (1885); Květy (red. V. Hálek, 1867—68); Květy (od 1879; většina Č. veršů a próz); Literární prémie Umělecké besedy (1888); Lumír (red. V. Há-

lek, 1866); Lumír (red. S. Čech a J. V. Sládek, od 1873; 1873 Adamité, 1875 Čerkes, 1876 Jestřáb kontra Hrdlička, 1878 Evropa); Lužničan (1869); Máj (1902); Máj, alm. Umělecké besedy (1872); alm. Morava svým Maticím (1897); Mor. slez. revue (1907); sb. Národ sobě (1880); Nár. listy (1871—95); Niva (1892); Osvěta (1881); Paleček (1881); Pamětní list k slavnosti položení zákl. kamene k Husovu pomníku (1903); Pokrok (1870; fejjetony); Přítel domoviny (1886); Rozhledy literární (1886); alm. Ruch (1868); Ruch (1885—86); Slovanský kalendář (1871); Světobzor (od 1871); Švanda dudák (1887—91); Tábor (1868); Vánoční album (1881); Vlastenecký kalendář (1870); Zlatá Praha (od 1885); Zlaté klasy (1864); Zvon (od 1902). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Básně (1874, zde mj. Adamité); Povídky, arabesky a humoresky (1. 1878, zde mj. Jestřáb kontra Hrdlička, 2. 1879, 3. 1880, 4. 1883); Nová sbírka veršovaných prací (1880, zde mj. Evropa, Čerkes, Ve stínu lípy); Václav z Michalovic (B 1882); Petrklíče (B 1883); Lešetínský kovář (B 1883, zkonfisk., 2. vyd. v USA 1892, 2. vyd. v Čechách 1899); Slávie (B 1884); Hanuman (B 1884); Několik drobných povídek (1884); Kresby z cest (PP 1884); Kandidát nesmrtelnosti (R 1884); Několik obrázků moravských (PP 1884); Dagmar (B 1885); Upomínky z Východu (PP 1885); Pravda a drobné básně (1886); Humoresky, satiry a drobné črty (1887); Různé črty žertovné i vážné (1887); Jitřní písně (BB 1887); Nové písně (BB 1888); Několik povídek a různých črt (1888); Pravý výlet pana Broučka do Měsíce (P 1888); Nový epochální výlet pana Broučka, tentokrát do patnáctého století (P 1889); Kratochvilná historie o ptáku Velikánu Velikánoviči (B 1889); Pestré cesty po Čechách prací Matěje Broučka a společníků (P 1891); Matěj Brouček na výstavě (P 1892); Zpěvník Jana Buriana (B 1894); Rozličná próza (1895); Písně otroka (BB 1895, vlastně prosinec 1894); Modlitby k Neznámému (BB 1896); O čarovném pavouku (B pro ml., 1896); Druhý květ (P 1899, pův. in Květy 1893); Šotek (B 1899, in Sebr. spisy S. Č., Báchorky veršem); Sníh (B 1900, pův. in Květy 1894); Václav Živsa (B 1901, pův. in Květy 1889—91); Sekáči (B 1904, in Sebr. spisy S. Č., Tři cykly básní a Sníh); Ikaros (R 1908, pův. in Květy 1885); — posmrtně: Do světa širého (B 1910, in Sebr. spisy S. Č., Poslední verše, pův. in Květy 1908); Step (B 1910, in Sebr. spisy S. Č., Poslední verše); Cestovní poznámky S. Č. z roku 1899 (1910, usp. F. Strejček); Prvotiny S. Č. (1. BB 1913; 2. D, PP 1919, obojí usp. F. Strejček). — *Ostatní práce*: Oběti pověry. O čarodějnictví a pronásledování jeho v zemích křesťanských (1871, podle W. E. Hartpola-Leckyho). — *Výbory*: Výbor z básní (1908, usp. A. Rambousek); Z povídek a črt (1908, usp. A. Rambousek); Výbor z prózy (1910, usp. F. Strejček); Výbor ze vzpomínek (1913, usp. A. Novák); Humor venkova (1923, z pozůst. usp. F. Strejček s V. Radou); Výbor z básní (1940, usp. F. Strejček); Korouhev práce (1950, pro

ml., usp. M. Novotný); Výbor poezie (1951, usp. M. Sedloň); Jestřáb kontra Hrdlička a jiné povídky (1952, usp. M. Sedloň); Losos mého pradědečka (PP 1958, usp. M. Patejdllová a V. Čech); Básně (1960, usp. V. Závada); Básně (1983, ed. J. Janáčková a M. Chlábčová). — *Souborná vydání*: Sebrané spisy S. Č. (nakl. F. Topič, 1899—1910, 30 sv.; 1—20 usp. autor, 21—23 V. Čech, 24—30 F. Strejček; znovu 1907—15, 31 sv. — posl. sv. tvoří 2. vyd. monografie V. Flajshanse; znovu 1910—22); Vybrané spisy S. Č. (nakl. F. Topič, 1925—27, 10 sv., usp. F. Strejček); Přední díla S. Č. (nakl. F. Topič, 1946, 7 sv.). ■ **KORESPONDENCE**: A. Hajn: Čtyři dopisy S. Č. (A. Hajnovi z 1906—07), Pokroková revue 1908; J. Hodek: Z korespondence S. Č. prof. J. Wünschovi (z 1880—1906), Zvon 1908; Z posledních dopisů S. Č. (G. B. z 1907), Zvon 1908; J. S. Machar: S. Č. v mém životě (J. S. Macharovi z 1890—1906), Čas 1909 → Krajiny, lidé a netopýři (1910), též → V poledne (1921); F. Kalfus: Ó hvězdo mořská... (nejmen. adresátce z 1878), NL 23. 2. 1909; E. Čenkov: Prosté příběhy prostých cest (B. H. z 1908), Samostatnost 20. 8. 1910; K. Novotný: Básník mezi lidmi (vzpomínky a koresp. J. Polívkovi, A. Novákové a F. Šestákovi z 1895—1907; b. d., 1912); an.: S. Č. (spolužáku z 1891), Besedy Času 1912; J. F.: Z korespondence S. Č. (red. Krupkovi z 1893), Ženské listy 1912; F. Strejček: S. Č. a J. V. Sládek (J. V. Sládkovi z 1882—97), Zvon 1916; A. Novák: K desátému výročí smrti S. Č. (J. Novákoví a T. Novákové z 1886), Národ 1918, s. 92; T. Čep: Dopis S. Č. Československé dělnické besedě (z 1904), ČMF 1918; K. Drož: Ze vzpomínek na S. Č. (K. Drožovi z 1898—99), Zvon 1919; J. Voborník: Sedm dopisů S. Č. (J. Voborníkovi z 1904—06), Sb. prací věnovaných J. Máchalovi k sedmdesátým narozeninám (1925); G. Pallas: S. Č. F. Heritesovi (z 1893 a 1896, úryvky), NL 18. a 25. 1. 1931; Dva dopisy S. Č. učiteli I. Jandovi (z 1855 a 1896, usp. S. Vrbík, Olomouc 1931); J. Skutil: Z dopisů S. Č. A. a V. Mrštíkům (z 1892—1906), Kolo 1935; K. V. Adámek: B. Adámek a S. Č. (o vztahu obou autorů se vzájm. koresp. z 1883—97; 1937); V. Jílek: S. Č., kritik Klostermannova románu (K. Klostermannovi z 1897 a 1908), LF 1942; S. Č. rodičům (z 1860—89, usp. F. Strejček, 1946); A. Procházka: Z příležitostné korespondence S. Č. (A. Košťálovi z 1896 a F. Šeborovi z 1906), sb. S. Čechovi (1946); Dva listy (J. Kovářové-Věšínové z 1905), sb. S. Čechovi (1946); Z dopisů A. Jiráskovi (z 1880—1906), Var 1948; F. Strejček: Z Č. listů, které zůstaly v zásuvce (neodeslané dop. různým adresátům z 1873—1907), Slovesná věda 1952; Vrchlický v dopisech (vzájm. koresp. z 1883—1907, usp. A. Pražák, 1955); K. V. Rais — S. Č. (vzájm. koresp. z 1891—1907, usp. A. Boháč, 1959); K. Světlá: Z literárního soukromí 2 (K. Světlé z 1879—90, usp. J. Špičák, 1959); V. K. Krofta: M. Brouček po sedmdesáti letech (V. Olivovi z 1888—89 a F. Topičovi z 1891), Květy 1960; J.

Krulišová, J. Patejdllová-Janíčková: Z pozůstalosti F. Nováka (F. Novákoví z 1896—1902), Sb. NM, ř. C, 1962; J. Neruda: Dopisy 3 (J. Nerudovi z 1884—89; 1965); Š. Kolafa: Z korespondence českých kulturních pracovníků s L. N. Tolstým (z 1898), Čs. rusistika 1965; Dva dopisy S. Č. Spolku pro zakládání knihoven v Třebíči (z 1895 a 1896, usp. F. Křesťan, Třebíč 1965). ■ **REDIGOVAL časopisy**: Světozor (1870, č. 50—1871, č. 38), Lumír (1873, č. 27—1876, č. 36; 1873 s O. Hostinským, S. Hellerem a J. V. Sládkem, 1874 s J. Gollem, S. Hellerem a J. V. Sládkem, 1875—76 se S. Hellerem), Květy (1879—99, se S. Hellerem), Národní listy (nedělní zábavná příloha, duben-prosinec 1886; odpoled. fejeton, 1892—94); *almanachy*: Almanach českého studentstva (1869, s O. Hostinským a V. Šolcem), Za praporem sokolským (1887, s J. Vrchlickým), Morava svým matičím (básnická část, 1897, s J. Merhautem); *kalendáře*: Vlastenecký kalendář na rok 1872 (velký a malý), Kalendář Ústřední matice školské na rok 1885 (s J. Vrchlickým, usp. V. Beneš Šumavský). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Flajshansová: Bibliografie, in V. Flajshans: S. Č. Dílo a člověk (1906); V. Bitnar: Bibliografie literatury o životě a díle S. Č., sb. S. Čechovi (1946). ■ **LITERATURA**: J. Sutnar: S. Čechs Leben und Werke (Viedeň 1897); V. Flajshans: S. Č. Dílo a člověk (1906); J. Tomarov: S. Č. (1906); F. Strejček: O S. Č. (1908); J. Bělík: Za S. Č. (Telč b. d., 1908); K. Bolina: S. Č. (1908); J. V. Klíma: Na paměť S. Č. (Chrudim 1908); J. Tomarov: S. Č., život a dílo (1908); J. Voborník: O romantismu S. Č. a jeho ironii (1908); sb. Vzpomínky na S. Č. (b. d., 1908, usp. redakce Máje); R. Cikhart: S. Č. (1909); J. Sutnar: S. Č. zrcadlem češství (1909) + S. Č. a F. X. Šalda (1909); F. Strejček: Jméno, srdcem stejně Čech (1909); Z. Kobza: S. Č. (1911); J. Vlček: Poznámky k Č. Dagmaře (1913) → Z dějin české literatury (1960); A. Novák: S. Č. (1. 1921, 2. 1923); sb. Čechův památník (1921, usp. J. Vycpálek); F. Strejček: S. Č. (1922); A. Novák: S. Č. (1923); J. Š. Kubín: Po stopách S. Č. (Přelouč 1926); O S. Č. (ročenka Chudým dětem 1932, usp. H. Humlová; autoři příspěvků: O. Fischer, V. Flajshans, V. Frida, J. Kalus, P. Kříčková, A. Novák, J. Páta, F. S. Procházka, F. Strejček, V. Vávra, J. Voborník aj.); sb. S. Čechovi (1946, usp. J. Borecký, A. Pražák, A. Procházka a F. Strejček); F. Strejček: Živé dílo S. Č. (1946) + S. Č. (1946) + Lešetinský kovář S. Č. (1946); F. Bulánek-Dlouhán: S. Č. Včera, dnes a zítra (1946); B. Beneš Buchlovan: S. Č. v kraji hradištském (1946); K. Polák: O S. Č. (1949); K. Krejčí: S. Č. a Matěj Brouček, pražský občan (1952); L. S. Kiškin: S. Č. (Moskva 1959). ■ ■ ref. Básně: E. Krásnohorská, Ženské listy 1874 → Výbor z díla 2 (1956); J. Neruda, NL 20. 5. 1874 → Literatura 2 (1961); F. Zákrejs, Osvěta 1874 ■; J. Neruda: S. Č., Humorist. listy 1879 → Podobizny 1 (1951); an.: S. Č., Světozor 1879; J. E. Kosina: S. Č., Světozor 1880; F. Bílý: Václav z Michalovic od S. Č., Světozor 1881

→ Příspěvky k praktické poetice (1915); J. Neruda in S. Č.: Petrklíč (1883) → Literatura 3 (1966); F. Bílý: Dagmar Třebízského a Č., Osvěta 1884; J. Herben: S. Č., Lit. listy 1885; J. Korec: Estetický rozbor Č. Dagmary, Obzor 1885 + ref. Pravda, Hlídko literární 1886; ■ ref. Dagmar: P. Vychodil, Hlídko literární 1886; K. V. Dvořák, Lit. listy 1886 ■; F. Zákrejs: ref. Dagmar, Adamitě, Petrklíč, Pravda a drobné básně a Václav z Michalovic, Osvěta 1887; J. Kabelík: Rozbor Slávie, básně S. Č., Hlídko literární 1889; H. G. Schauer: O politické poezii a satíře, Lit. listy 1890 → Spisy (1917); J. Voborník: S. Č., Světozor 1893; L. Čech: Rozbor básně S. Č. Hanuman, Hlídko literární 1894; E. Krásnohorská: České básnictví posledních dvou desetiletí, Osvěta 1895; J. Karásek: Sociální užitečnost umění (ref. Písně otroka), Moderní revue 1895; F. V. Krejčí: ref. Písně otroka, Lit. listy 1895 + Rozhledy 1895 + Niva 1895 + Z naší novější poezie politické, Naše doba 1896; S. Heller: O S. Č., Světozor 1896; J. Vrchlický: S. Č., NL 21. 2. 1896 + Lístek jubilejní, in Nové studie a podobizny (1897); F. X. Šalda: Modlitby k Neznámému, Lit. listy 1897 → KP 3 (1950); A. Pražák: S. Č. a myšlenková povaha jeho díla, Zvon 1906; J. Voborník: S. Č., Osvěta 1906; J. Vlček: S. Č., Lumír 1906; A. Novák: Poslední básník našeho národního obrození, Přehled 1906; F. Skácelík: Pokus o slovanskou kulturu, Zlatá Praha 1906; O. Wagner: K Č. Slávii, Slovanský přehled 1906; S. Heller: Z literárních vzpomínek, Lumír 1906; A. Zogelman: O metaforách a průměrech v epických básních S. Č., in Program gymnázia v Domažlicích (1907); O. Theer: S. Č., Čes. revue 1908; F. X. Šalda: S. Č., Novina 1908 → Duše a dílo (1913); F. Krejčí: Čechův panteismus, Čes. mysl 1908; Z. Nejedlý: S. Č., Den 3. 4. 1908 → Z české kultury (1951) + S. Č. a moderní hudba, čas. Smetana 1914/15, obojí též → Z české literatury a kultury (1983); S. Heller: Ze života S. Č., Květy 1908 a 1909; J. Vodák: Básník v postojí slavnostním, Čas 13. 6. 1909; J. S. Machar: S. Č. v mém životě (vzpomínky a koresp.), Čas 1909 → Krajiny, lidé a netopýři (1910), též → V poledne (1921); F. X. Šalda: ref. J. Sutnar: S. Č. zrcadlem češství a S. Č. a F. X. Šalda, Novina 1909 → KP 7 (1953); A. Spisar: S. Č., Meditace 1909; T. Nováková: Trochu vzpomínek na S. Č., alm. Půl století NL 1860–1910 (1911); Ant. Procházka: Studie o S. Č. 1, 2, LF 1912; F. Strejček: Idealismus S. Č., Osvěta 1912; V. Lesný: Indické motivy u S. Č., Věstník Jednoty S. Č. 1917; A. Stašek: S. Č., Věstník Jednoty S. Č. 1917 → Ze vzpomínek (1964); K. V. Rais: S. Č., Topičův sborník 1917; J. Staněk: Evropa S. Č., LF 1918; A. Novák: „Antar“, sb. Z dějin čes. literatury (1920) → Krajané a sousedé (1922); M. Hýsek: Dramatické zlomky S. Č., Jeviště 1920; R. Illový: Sociální poezie S. Č., Akademie 1921; E. Svoboda: O stycích M. Alše s Třebízským a S. Č., Topičův sborník 1925; A. Pražák: K Č. Lešetínskému kováři, Sb. prací věnovaný V. Tillovi k še-

desátým narozeninám (1927) → Míza stromu (1940, 2. vyd. 1949); Ant. Procházka: Pramenné poznámky k Č. cyklu Ve stínu lípy a k Písním otroka + K Hanumanu S. Č., obojí čas. Bratislava 1930 + K Č. Pravdě a Šotku, čas. Bratislava 1931; J. B. Čapek: K duchovnímu profilu S. Č., Lit. rozhledy 1931 → Záření ducha a slova (1948); A. Novák: S. Č. a česká píseň lidová, Národop. věstník československý 1932 a 1933; Ant. Procházka: Drobné motivy S. Č., čas. Bratislava 1932; F. Strejček: S. Č. a politika let devadesátých, Topičův almanach 1933; Ant. Procházka: O některých příbuzných motivech u Č., Třebízského a Jiráska, Zvon 1934; F. X. Šalda: Několik myšlenek na téma básník a politika, ŠZáp 1934; J. Mukařovský: Polákova Vznešenost přírody (perifráze u S. Č.), Sb. filologický 1934 → Kapitoly z české poetiky 2 (1948); F. X. Šalda: Několik poznámek o V. Hálkovi (novotvary S. Č.), ŠZáp 1935; J. B. Čapek: Bělohorské eposy Č. a Heydukův, Náboženská revue 1935; M. Lesná-Krausová: Dagmar, Ženský obzor 1935; A. Novák: S. Č. a K. H. Mácha, ročenka Chudým dětem 1936 + S. Č. Báchorky veršem, sb. In memoriam A. Nováka (1940); K. Polák: Básník dělnictva a Slovanstva, Dělnická ročenka na rok 1946 (1945); M. Heřman: Dvě slavjanofilské básně, Knihy a čtenáři 1945/46; Sté narozeniny S. Č. (F. Hrubín, A. Pražák, L. Stehlík, J. Seifert, V. Holan, J. Kvapil, M. Pujmanová, K. Toman, V. Thiele, V. Černý o S. Č.), Svob. noviny 21. 2. 1946; J. Dolanský: Národní básník S. Č., Tvorba 1946 + Na okraj Písní otroka, in S. Č.: Písně otroka (1946); ph (P. Hykeš): S. Č. a dětská literatura, Štěpnice 1946/47; F. Strejček: Lužičané v díle S. Č., Bezděz 1947/48; B. Rak: Vesnice in básnickém díle S. Č., Věstník Čes. akad. zemědělské 1948; F. Strejček: Rod S. Č., Rodokmen 1948 + Buřňáci, in Naši bojovníci perem (1948); V. Tichý in Český kulturní Slavín (1948); K. Krejčí: Politické básně S. Č., in S. Č.: Písně otroka a jiné básně (1950) + S. Č. a jeho výlety pana Broučka, in S. Č.: Nový epochální výlet pana Broučka... (1951); J. Dolanský: Ohlas Pařížské komuny v díle S. Č., Slovanský přehled 1951; M. Sedloň: Osobnost a dílo S. Č., NŽ 1951 + O próze S. Č., in S. Č.: Jestřáb kontra Hrdlička a jiné povídky (1952); K. Krejčí: S. Č. a Rusko, ČLit 1955 → Česká literatura a kulturní proudy evropské (1975, s tit. Slovanský mýtus v tvorbě S. Č.); V. Stejskal: O S. Č. a jeho Matěji Broučkovi, in S. Č.: Nový epochální výlet pana Broučka... (1955); J. Hrabák in S. Č.: Výlety a pestré cesty pana Broučka a společníků (1956); R. Chadraba: Schillerova estetická výchova a Č. Písně otroka, SVŠP Olomouc, Jazyk a lit. 3, 1956; J. Brambora in S. Č.: Nový epochální výlet pana Broučka... (1956); B. Beneš: Lidová pohádka v poezii S. Č., ČL 1957; M. Sedloň: Malá polemika se S. Č., in S. Č.: Losos mého pradědečka (1958); L. Zgusta: Ossetic Words recorded by S. Č., Archiv orientální 1960; V. Stejskal: O S. Č. a jeho poezii, in S. Č.: Básně (1960); J. Kocmanová:

Two uses of the dream-form as a means of confronting the present with national past: William Morris and S. Č., Brno, *Studies in English* 2, 1960; L. S. Kiškin: *Pesni raba*, Slavia 1960; J. Dolanský: *Vzdorná víra S. Č.*, in *Stopami buditelů* (1963) + *Ohlas bulharského povstání v poezii S. Č.*, in *Českosl.-bulharské vztahy v zrcadle století* (1963); F. Kubka: *O S. Č.*, in *Setkání s knihami* (1963); A. Závodský: *S. Č. a Petr Bezruč*, *SlSb* 1967; J. B. Čapek: *S. Č. a husitství*, *AUC Praha, Philologica* 2—4, 1970; K. Krejčí in *S. Č.: Výlety pana Broučka* (1972); M. Jankovič in *S. Č.: Ve stínu lípy* (1973); V. Menclová: *Umělecké dílo v zrcadle dobové kritiky a jeho interpretace* (o *Písničkách otrocka*), sb. *Aktuální problémy literární vědy*, *AUC Praha, Slavica Pragensia* 15, 1973; V. Forst in *S. Č.: Jestřáb kontra Hrdlička* (1975); J. Janáčková in *S. Č.: Básně* (1983).

zp

Vladimír Čech

* 25. 10. 1848 *Peruc* u Loun

† 5. 7. 1905 *Reichenhall* (dnes NSR)

Vydavatel a redaktor *Květů*, prozaik, básník a publicista.

Mladší bratr Svatopluka Č.; narodil se na usedlosti svého děda Josefa Č., kam se rodina 1848 uchýlila po otcově krátkém vězňení a propuštění ze služby. Hlavní školu navštěvoval ve Vraném (1856—58), pak, aby se naučil německy, v Litoměřicích (1858—59) a ve Slaném (1859—60); zde také vychodil první třídu německého gymnázia. 1861 byl přijat do arcibiskupského konviktu v Praze, přičemž studoval na německém piaristickém gymnáziu na Novém Městě. Po 4. třídě (1864) studia opustil a nastoupil hospodářskou praxi u otce ve Vraném. Vedle zaměstnání se věnoval ochotnickému divadlu; vlastním úsilím získal všestranné vzdělání. 1865 se stal hospodářským praktikantem na statku v Červeném Poříčí u Plzně, 1866 začal studovat hospodářskou školu v Táboře (po roce byl vyloučen pro odpor proti nařízením kuratoria školy), pak poslouchal přednášky ze zemědělství na pražské technice. 1868 pracoval jako volentér v cukrovaru ve

Vraném, 1870 jako kancelista na panství Želín-Čiče v Chorvatsku. Po osmi měsících se vrátil a stal se ještě téhož roku hospodářským příručím na martinických statcích ve Kvíci a Studněvsi u Slaného, 1872 příručím ředitele martinických statků ve Slaném; 1874 odešel znovu do Chorvatska (Opeka u Varaždína) jako tajemník na statcích hraběte Bombellese, 1875 se zdržoval v Záhřebu, kde se stýkal s J. V. Fričem, který tam tehdy byl ve vyhnanství, a s J. Holečkem. Na podzim 1875 se vrátil domů a stal se učitelem na rolnické škole ve Velkém Meziříčí. 1878 se oženil s dcerou místního mlynáře a měšťana a získal tak hospodářskou základnu pro své podnikání. Přesídlil do Prahy, kde 1879 začal vydávat ilustrovaný měsíčník *Květy* s redaktory S. Hellerem a bratrem Svatoplukem; 1885—86 se pokusil rozšířit vydavatelství *Květů* i na nakladatelství (vydal knihy J. Arbese, A. Heyduka, A. Jiráska, J. Lieira, F. Schulze, Z. Wintra, J. Zeyera a Vrchlického překlad básní *Leconte de Lisle*), ale už 1886 se vrátil k původnímu stavu. 1888 svěřil administrativní péči o časopis mladšímu bratru Václavovi a přesídlil znovu do Velkého Meziříčí; 1889 se stal starostou města, pak i jeho čestným měšťanem a starostou místního Sokola. 1895—96 nakrátko přesídlil do Prahy, ale již 1897 vydával ve Velkém Meziříčí *Svědomy*, měsíčník pro povznesení mravní kultury, jehož jediný ročník zaplnil převážně sám populárně filozofickými a polobeletistickými články. V polovině 1899 se ujal redakce *Květů*, které pak řídil až do své smrti (jako odpovědný redaktor a vydavatel je veden Václav Č.). Zemřel při léčení v lázních Reichenhallu na zánět mozkových blan, pohřben byl ve Velkém Meziříčí.

Ve svých povídkách se V. Č. opírá o nejobecnější dějovou osnovu dobrodružného nebo komického příběhu, jež mu zpravidla slouží jako rámeček pro obsáhlé reflexe o aktuálních sociálních a mravních problémech, o společenském řádu a vztazích různých vrstev k němu, o smyslu chudoby a bohatství, o souběhém manželství i o kladných a záporných lidských vlastnostech; nechybí tu ani pohádkové podobenství kritizující soudobou společnost. Č. verše jsou neseny steskem po přirozeném venkovském životě uprostřed přírody a znechucením z odlišujícího života městské společnosti. Jeho publicistika vedle článků o praktických hospodářských otázkách směřuje rov-